

KIND

CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL
DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Karolinska
Institutet

Utveckla elevhälsoarbetet – främja en hälsosam och inkluderande miljö

Emma Leifler

Med PhD, universitetslektor, författare & specialpedagog

Innehåll

- Forskning visar att ...
 - Skolreformer & konsekvenser av det
 - Nuläget för elevhälsoarbete
 - Vad skolsystemet behöver förstå och möta i grunden
 - Stödstrukturer (adaptive teaching, accommodations)
 - Steg för steg för en ökad tillgänglighet
-

Nuläge för elever i behov av stöd

- Brist på adekvat och tillräckligt stöd (ej statistik/uppföljning)
 - Brist på kompetens bland personalen
 - Problematisk skolfrånvaro
 - Risk för psykisk ohälsa – mer allvarlig problematik
 - Ökad risk för stress
 - Mer utsatta för kränkningar, mobbing, socialt exkluderade
 - Sämre måluppfyllelse – godkända betyg
-

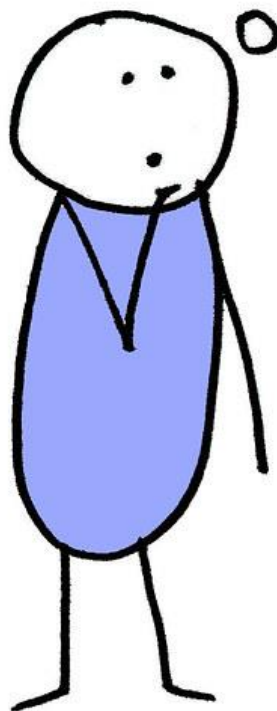
En tillbakablick – skolreformer och samhällsförändringar

- Lgr 11/Gy 11 - styrdokumentet
- Bedömning som lärande - dokumentationsbörda
- Elever med NPF (ej IF) – fysiskt integrerade
- Lärarutbildning – från metod till teori (utbildningsvetenskap)
- Antagning – prislappar – lärarutbildning från metod till teori
- Från speciallärare till specialpedagog
- Förstelärare
- Migration – socioekonomiskt olika områden
- Behöriga lärare (matematik)
- Rektorsrotation

Vilka faktorer påverkar hur det går för eleverna & hur de mår

- Lärarbehörighet
- Undervisningens kvalitet i grunden – struktur men även undervisningsinnehållet
- Brist på tillgänglighet – lärmiljön är inte förberedd för mångfald
- Problematisk skolfrånvaro – organisationsperspektivet
- Brist på rätt kompetens – specialpedagogisk kompetens

Hur kan vi skapa mer inkluderande miljöer?

Hur kan vi stärka vår inkluderingskompetens?

Möjligheter & hinder för lärande

+	-
Lärarkompetens individuell	Tidigare bristfällig undervisning
Lärarkompetens kollektiv	Behöriga lärare, brist på relationell kompetens, ledarskap
Skolans organisation inkl. skolledning	Brist på resurser i nuvarande skola
Tidiga, tillräckliga och adekvata insatser (stöd)	Bristfälligt stöd eller inget stöd alls
Att bygga på styrkor och det som fungerar	Funktionsnedsättningar/hinder/diversitet som inte fångas upp, alternativt ett bristperspektiv/kategoriskt synsätt

Tidiga insatser

Sena insatser

Försenade insatser

Värdeord i svenska styrdokument

Förståelse och medmännisklighet

En likvärdig utbildning

Trygghet och studiero

Ledning och stimulans

Vilka behov har barn och unga?

Att vara omtyckt

Att bli sedd

Att bli positivt bekräftad

Att vara trygg

Att höra till

Att vara inkluderad

Vikten av mitt förhållningssätt ...

Identifiera styrkor

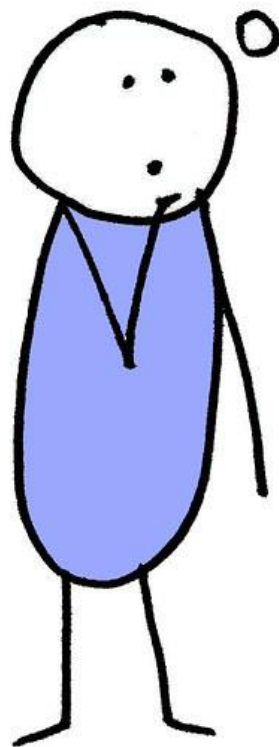
Lyft fram styrkor

Positiv psykologi

Bekräfta och erbjud positiva
erfarenheter

The strength-based perspective

Hur väl förberedd är min
undervisning?

Var har jag mina styrkor?

Vad behöver jag förändra?

Teachers' self-efficacy, Collective
teachers' efficacy... - bygg inkludering
tillsammans!

En varm kravställare

Isbergsmetaforen

- Förstå på djupet
- Dialog med elev
- Se och identifiera mönster
- Diskutera stödstrukturer tillsammans

Utvärdering

- ÅP – info till alla
 - Stödstrukturer i undervisning efter individuella behov
 - Visuellt stöd
 - Organisationshjälpmedel
 - Information om förändringar
 - Strategier för att handskas med stress
 - Gå undan och vila/avskärma sig
 - Förberedelser vid sociala aktiviteter
 - Samverkan med vårdnadshavare
-

Vad är stödstrukturer?

Det som implementeras i undervisning utifrån alla elevers ledning och stimulans ...

Artefakter – fysiska stödstrukturer ex time timers, vikskärmar, kognitiva hjälpmedel, assisterande teknik, grafiska modeller för olika syften i undervisning

Stödjande strukturer, verbala prompts/positiv förstärkning, verbal vägledning, återkoppling, omsorgsbekräftelse

Innehållsstöd – specifikt riktat mot ett särskilt undervisningsinnehåll, ex bildstöd, konkret material, begreppslistor

Stödstrukturer

- Vårt förhållningssätt och våra attityder
- Relational support – visa att man bryr sig om, är mån om, bygg tillit
- Att man visar ofta och på varierade sätt, inte förenklar eller sänker krav

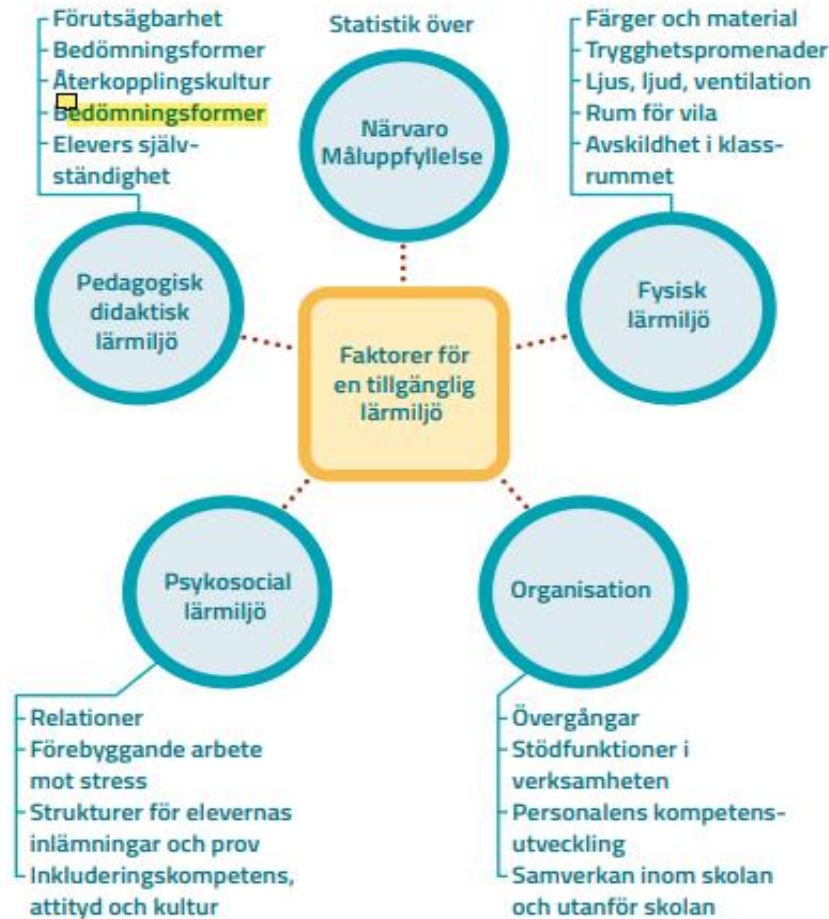
Mentala stödstrukturer – psykologiska aspekter i undervisning

- Jag tror på dina upplevda hinder – jag förstår att mitt sätt att se och uppleva världen kanske inte är det samma som ditt
 - Jag har höga förväntningar på dig, i kombination med att jag känner till och är medveten om alla stödstrukturer du behöver
 - Det är rättssäkert att anpassa bedömning och andra situationer, det är inte rättvist att arbeta efter principen lika för alla, one size fits all
 - Jag förstår dina känslor, bejakar och bekräftar men ger dig samtidigt strategier för att ta dig ur dem
-

Det där med relationerna

Hur vet vi om vår lärmiljö är tillgänglig?
 Hur bra går det för oss i nuläget?
 Vad ska vi titta efter?

Samverkan – att dela med sig av sin kompetens

- Vem har kompetens att utveckla elevhälsoarbetet?
 - Hur kan specialpedagoger bli en mer integrerad del i arbetet med undervisningsutveckling? Specialdidaktik är aldrig frånskilt ett ämne – hur undervisningens innehåll kan bli tillgängligt för fler
 - Vilka samverkansformer finns? Hur väl fungerar de?
 - Vilka synvänder behöver göras? Och hur åstadkommer man det?
 - Vem har mandatet?
-

Nycklar att ta med sig

- En stärkt kompetens ökar ett inkluderande förhållningssätt
 - Det behövs en djup förståelse över lärmiljöns betydelse och behov samt pedagogiska konsekvenser som förekommer när man exempelvis har en funktionsnedsättning eller är i behov av stöd
 - Stödstrukturer är en central del och viktigt att implementera brett och flexibelt för att möta en mångfald av behov
 - Vi kan göra mer i den befintliga organisationen – små eller större didaktiska nyanser
-

**Karolinska
Institutet**

Top 10 – för en mer tillgänglig lärmiljö

viktigt för alla kan vara livsviktigt för neurodivergenta

1. Visuellt stöd – uppgift för uppgift – grafiska modeller, ritprat – seriesamtal, bildstöd
 2. Uppgifter efter elevens intresse
 3. Lyft fram eleven i positiva sammanhang (socialt)
 4. Noga vid par- och gruppindelning
 5. Bygg upp/stärk relationen – aktivt relationsbygge
 6. Steget före – förbered för nästa moment och både stora och små förändringar
-

Top 10 för tillgänglighet

- 7. Tidshjälpmedel
- 8. Positiv förstärkning/lyfta fram det som fungerar (ped.) samt modellera studiestrategier
- 9. Korta ner stora uppgifter, vad är lagom för olika elever, differentiering i förväg, varierade källor - chunking , viktigt även vid bedömning
- 10. Placering i klassrum, matsal, andra salar

Every child is one of a

KIND

CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL
DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Tack för att ni har
lyssnat!

“Children learn best
when they like their
teacher and they
think their teacher
likes them.”

— GORDON NEUFELD

Bild: Amina Turkovic

Referenser

Karolinska
Institutet

- Glassow, L. (2023). Teacher sorting and the opportunity gap. Göteborgs universitet. [Teacher sorting and the opportunity gap: a cross-national investigation of institutional differentiation and educational equity – Skolporten](#)
- Gren Landell, M. (2022). *Skolnärvaro 2022 och framåt*. Stockholms län.
- Klapp, A., & Jönsson, A. (2021). [Scaffolding or simplifying: students' perception of support in Swedish compulsory school | European Journal of Psychology of Education](#)
- Leifler, E. (2022). *Praktisk inkludering*. Liber.
- Leifler, E. (2022). *Educational inclusion for students with neurodevelopmental conditions*. Karolinska Institutet.
- Leifler, E. (2023). *Specialdidaktik – en breddad undervisningsrepertoar för och med dina elever*. Liber.
- Leifler, E. & Lindgren Chin, J. (2025). *Specialdidaktik – en handbok*. Studentlitteratur.
- Samuelsson, M., m.fl., (2024). *Undervisning med uppseendeväckande brister*. Linköpings universitet [FULLTEXT01.pdf](#)
- SOU 2025:8. *Bättre förutsättningar för trygghet och studiero*. Regeringen. [Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan](#)
- Stark, I., m. fl., 2021. [Qualification for upper secondary education in individuals with autism without intellectual disability: Total population study, Stockholm, Sweden - Isidora Stark, Peiwen Liao, Cecilia Magnusson, Michael Lundberg¹, Dheeraj Rai, Anton Lager, Selma Idring Nordström, 2021](#)

